

Drogues i cinema: una relació de ficció

Xavier Sánchez-Carbonell
Grup de Recerca sobre
Addiccions (ADC)

El Grup de Recerca sobre Addiccions (ADC) ha organitzat un curs d'extensió universitària dirigit a llicenciats i diplomats universitaris vinculats professionalment a conductes addictives i també a estudiants de segon i tercer cicle interessats en aquest tema. El curs té com a objectiu comentar la visió que el cinema dóna de les conductes addictives i il·lustrar de forma entenedora el fenomen droga en el seu context històric i social. Veurem set pel·lícules que fan referència a diverses situacions i aspectes del món de l'addicció a drogues i les discutirem amb especialistes sobre el tema i amb un membre del Grup de Recerca sobre Addiccions.

Les drogues, a l'igual que altres activitats considerades escandaloses per les normes socials, han estat vetades a les pantalles com un intent d'ocultar i negar el que succeeix en el món real. En el cas d'Espanya, la droga no ha estat un element freqüent en el cinema espanyol i s'ha d'esperar fins a la transició democràtica per tal que arribi a les pantalles. Quan ho fa, es tracta de pro-

duccions amb un marcat caràcter oportunista i que sota el seu afany de denúncia oculten la utilització de la droga com un reclam comercial (Uris, 1995). En aquest sentit és paradigmàtic el cas d'**El pico** i de la seva continuació **El pico II**. Aquesta situació està canviant en els últims anys i les drogues legals i il·legals que es consumeixen apareixen de manera freqüent a les pel·lícules comercials (García, 1999; Vidal, 1999). Als Estats Units, en un estudi sobre les 200 pel·lícules més llogades en els videoclubs, l'alcohol i el tabac van aparèixer en més del 90% i les drogues ilegals en el 22% (Roberts, Henriksen, Christenson i Kelly, 1999).

El cinema i les drogues tenen una relació fictícia per partida triple. El setè art transforma la realitat, il·lusiona, manipula i enganya en honor d'uns minuts de felicitat. Quan la pel·lícula s'acaba queda l'emoció. Gràcies a les drogues també somiem, ens il·lusio-nem, viatgem a altres móns i el nostre món emocional es distorsiona. El seu efecte també s'acaba després d'uns minuts de felicitat, encara que el record

de la quimera perdura. En segon lloc, les drogues que els actors consumeixen a les pel·lícules, a l'igual que els cigarrats de xocolata dels nens i el whisky dels bars on es pot alternar, són farina, te amb gel, aspirines i antibiòtic. Els decorats i els protagonistes són tan irrealment com els drogoaddictes i els seus escenaris. I per últim, el cinema no és un documental sobre "el món de la droga" ni un testimoni matern. El cinema és una producció cultural, una expressió artística de l'hiperrealisme, neorealisme, surrealisme o realisme social difícilment neutra. El cinema no satisfà les expectatives dels professionals de les drogodependències perquè no reflexa la nostra perspectiva sobre el fenomen.

Hi ha alguna cosa més fictícia que la droga al cinema? Les drogues són una quimera, el cinema és una fantasia i la seva conjunció, una ficció. En aquestes condicions, les pel·lícules comercials són productes econòmics, culturals i artístics que, tret d'aquestes premisses, segueixen mereixent la nostra atenció per diversos motius. En primer lloc, són una font d'informació de primera mà sobre drogues per a joves i adults: formes de consum, argot, efectes indesitjables, evolució a llarg termini, descripció d'efectes, models de tractament, etc. Pel que fa a això, cal recordar la repercussió tan popular que ha tingut l'escena de la recuperació d'una sobredosi mitjançant una injecció al cor a **Pulp Fiction**. En aquest aspecte, les autoritats sanitàries dels Estats Units es mostren preocupades perquè les pel·lícules tendeixen a legitimitzar, normalitzar, trivialitzar o glorificar les drogues i suggerir als joves que aquesta conducta no té conseqüències negatives (Roberts, Henriksen, Ch-

ristenson i Kelly, 1999). En segon lloc, la indústria promociona, a través de les seves pel·lícules comercials, marques d'alcohol i tabac com si fossin un cotxe, un hotel o qualsevol altre bé de consum. Aquesta influència ha de ser reconeguda i abordada. En tercer lloc, el cinema influeix en la construcció social de les drogodependències. No hi ha un metge millor que aquell que ajuda a Frank Sinatra a **L'home del braç d'or**, ni un alcohòlic rebrà una ajuda millor que a Alcohòlics Anònims (**Dies de vi i roses**) ni centres de tractament més burocratitzats que els recorreguts per la parella d'heroïnòmans de **Gridlock's** (premiada per aquest motiu pel National Institute of Drug Abuse d'Estats Units). Els fumadors de les pel·lícules són més romàntics i sexualment més actius que els no fumadors (McIntosh, Bazzini, Smith i Wayne, 1998). Per últim, diverses investigacions han demostrat la utilitat de les pel·lícules per a l'adquisició i aplicació de coneixements en l'àmbit de la psicopatologia (Fleming, Piedmont i Hialm, 1990), la psicologia forense (Anderson, 1992), la psicologia evolutiva (Boyatzis, 1994) i el mètode científic (Salvador, Salavert i Barceló, 1999).

En la nostra opinió i pels motius exposats, les pel·lícules comercials són un element de debat molt interessant en la formació sobre addicció a drogues. En el Grup d' Investigació sobre Addiccions (ADC) allionem als alumnes a treballar monogràfics sobre el cinema i l'alcohol, cinema i altres addiccions, directors espanyols, cinema espanyol, "road movies", literatura, cinema i drogues, amb la seguretat que aquest treball ajudarà la seva formació

cultural i científica. És profitós aprendre a utilitzar el cinema com un recurs formatiu i informatiu i analitzar, entre tots els arguments que el cinema genera, quins missatges afecten el món de les drogodependències i de quina manera ho fan.

de substàncies addictives a les pel·lícules guanyadores del premi Goya com a millor pel·lícula (1994-1997). Barcelona: Universitat Ramon Llull. Projecte de llicenciatura (manuscrit no publicat).

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

ANDERSON, D.D. (1992). Student research proposals in the experimental psychology course. *Teaching of Psychology*, 23, 237-238.

BOYATZIS, C.J. (1994). Using feature films as tools for analysis in a psychology and a law course. *Teaching of Psychology*, 19, 155-158.

FLEMING, M.; PIEDMONT, R.; HIALM, C. (1990). Images of madness: feature films in teachings psychology. *Teaching of Psychology*, 17, 185-187.

GARCÍA, M. (1999). *El consumo de drogas en la cinematografía española de 1997*. Barcelona: Universitat Ramon Llull. Projecte de llicenciatura (manuscrit no publicat).

MCINTOSH, W.D.; BAZZINI, D.G.; SMITH, S.M.; WAYNE, S.M. (1998). Who smokes in Hollywood? Characteristics of smokers in popular films from 1940 to 1989. *Addictive Behaviors*, 23, 395-398.

ROBERTS, D.F.; HERIKSEN, L.; CHRISTENSON, P.G.; KELLY, M. (1999). *Substance use in popular movies and music*.

SALVADOR, F.; SALAVERT, F.; BARCELÓ, M. (1999). La investigación científica como parámetro básico de la formación universitaria: Una experiencia educativa. *Educares*, 2, 43-50.

URIS, P. (1995). *Alucinema: las drogas en el cine*. Barcelona: Royal Books.

VIDAL, L. (1999). *Anàlisis de la presència*